

PRODUKTAI, KURIEMS TAIKOMOS ES EKOLOGINĖS GAMYBOS TAISYKLĖS

Europos Sąjungos (ES) Reglamentas (ES) 2018/848 ekologinio ūkininkavimo taisyklės taikomos žemės ūkio produktams, įskaitant akvakultūrą ir mieles. Jos apima visus gamybos proceso etapus – nuo sėklų iki galutinio perdirbto maisto produkto:

- sėkloms ir augalinei dauginamajai medžiagai;
- gyviems ar neperdirbtiems žemės ūkio produktams;
- pašarams;
- maistui skirtiems perdirbtiems žemės ūkio produktams.

Be to, Reglamentas (ES) 2018/848 I priede pateiktas su žemės ūkiu glaudžiai susijusių naujų produktų, kurie šiuo metu taip pat patenka į ekologinės gamybos teisės aktų taikymo sritį, sąrašas. Tai yra druskos, kamščiamedžio kamščiai, eteriniai aliejai, žaliavinė medvilnė, žaliavinė vilna ir bičių vaškas.

ES reglamentai dėl ekologinės gamybos netaikomi produktams, gautiems iš sužvegotų ar sumedžiotų laukinių gyvūnų, tačiau taikomi rinktiems laukiniams augalams, kai laikomasi tam tikrų natūralių buveinių sąlygų. Nustatytos specialios taisyklės, taikomos augalams, gyvuliams, perdirbtam maistui ir vynui, mielėms, akvakultūrai ir kt.

Detaliau su ES ir nacionaliniais teisės aktais reglamentuojančiais ekologinę gamybą susipažinsite skyriuje “EKO VVG SERTIFIKAVIMAS”.

EKOLOGINĖ ŽEMĖS ŪKIO GAMYBA IR SERTIFIKAVIMAS

Ekologinė gamyba – bendra ūkio valdymo ir maisto produktų gamybos sistema, apimanti geriausią aplinkosaugos praktiką, didelę biologinę įvairovę, gamtos išteklių išsaugojimą, aukštų gyvūnų gerovės standartų taikymą ir gamybos būdą, atsižvelgiant į tam tikrų vartotojų teikiamą pirmenybę produktams, pagamintiems naudojant natūralias medžiagas ir procesus. Todėl ekologinės gamybos metodas vaidina dvigubą vaidmenį visuomenėje: taip sukuriama specifinė rinka, tenkinanti vartotojų paklausą ekologiškiems produktams, o taip pat taip teikiama nauda visuomenei, prisidedant prie aplinkos apsaugos bei gyvūnų gerovės ir kaimo plėtros.

Ekologinės gamybos ūkis – sertifikavimo įstaigos kontroliuojamas ekologinę gamybą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus atitinkantis ūkis.

Ekologinės gamybos sertifikavimas – procedūra, kuria sertifikavimo įstaiga patvirtina, kad laikomasi su ekologine gamyba susijusių teisės aktų reikalavimų gaminant tam tikros gamybos srities ekologiškus žemės ūkio ir maisto produktus ir renkant laukinius augalus. Ekologinės gamybos sertifikavimas prasideda ūkio subjektui pateikus sertifikavimo įstaigai prašymą kontroliuoti ekologinės gamybos vienetą ir ekologinę gamybą ir baigiasi nustojus galioti su sertifikavimo įstaiga pasirašytai ekologinės gamybos kontrolės sutarčiai.

Žemės ūkio ministro 2000 m. gruodžio 28 d. įsakymu Nr. 375 (žemės ūkio ministro 2022 m. kovo 14 d. įsakymo Nr. 3D-177 redakcija) viešajai įstaigai „Ekoagros“ pavesta vykdyti ekologinės gamybos oficialią kontrolę pagal patvirtintas Ekologinės gamybos taisykles ir suteiktas kodas LT-EKO-001.

Norint pirmą kartą sertifikuoti ekologinę gamybą, reikia visų pirma susipažinti su šiam gamybos būdui keliamais reikalavimais, tada atlikti tam tikrus procedūrinius veiksmus ir pateikti nustatytus dokumentus:

- deklaraciją apie planuojamą ekologinės gamybos veiklą (forma F-003) ir jos priedus
- sumokėti nustatytus mokesčius.

Detalesnę informaciją ir dokumentų formas galima rasti „Ekoagros“ interneto svetainės www.ekoagros.lt skyrelyje „Ekologinis ūkininkavimas“/„Pradedantiems ekologiškai ūkininkauti“.

Nuo 2022 m. sausio 1 d. įsigaliojo naujasis Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 2018/848 dėl ekologinės gamybos ir ekologiškų produktų ženklinimo.

Pirmą kartą ES šalyse remiantis Reglamento Nr. 2018/848 36 *straipsnio* nuostatomis atsirado galimybė steigti ekologinės veiklos vykdytojų grupes ir vykdyti grupinį ekologinių ūkių sertifikavimą.

EKOLOGINĖS VEIKLOS VYKDYTOJŲ GRUPĖ

Ekologinės veiklos vykdytojų grupei keliami šie reikalavimai:

Kas gali tapti ekologinės veiklos vykdytojų grupės (VVG) nariu?

- Veiklos vykdytojų grupę gali sudaryti nariai, kurie yra ūkininkai arba dumblius ar akvakultūros gyvūnus auginantys veiklos vykdytojai, kurie papildomai gali vykdyti maisto arba pašaro perdirbimo, ruošimo ar pateikimo rinkai veiklą;
- Veiklos vykdytojų grupę gali sudaryti tik tokie nariai, kurių:

- atskirai vykdomo sertifikavimo išlaidos yra didesnės nei 2 % kiekvieno nario ekologinės gamybos apyvartos

arba

- įprastos gamybos apimties ir kurių ekologinės gamybos metinė apyvarta neviršija 25 000 EUR,

arba

- nariai, kurių įprasta ekologinės gamybos apimtis neviršija 15 000 EUR per metus,

arba

- kurių kiekvieno valda yra ne didesnė kaip:
 - 5 hektarai,
 - 0,5 hektaro šiltnamių atveju arba
 - 15 hektarų, išimtinai tik daugiamečių žolynų atveju;

Narys įsipareigoja:

- laikytis ES reglamento ir nacionalinių taisyklių reikalavimų,
- dalyvauti VVG Vidaus kontrolės sistemoje (VKS) ir laikytis VKS procedūrų, įskaitant VKS vadovo jiems pavestas užduotis ir pareigas bei prievolę saugoti įrašus,
- suteikti galimybę patekti į gamybos vienetus ir patalpas, dalyvauti VKS inspektorių atliekamuose vidaus patikrinimuose ir kompetentingos institucijos arba tam tikrais atvejais kontrolės institucijos ar kontrolės įstaigos atliekamos oficialios kontrolės metu leisti jiems susipažinti su visais dokumentais ir įrašais bei patvirtinti patikrinimų ataskaitas,
- per nustatytą laikotarpį priimti ir įgyvendinti priemones neatitikties atvejais remiantis VKS vadovo, kompetentingos institucijos arba, atitinkamais atvejais, kontrolės institucijos ar kontrolės įstaigos sprendimu,
- nedelsdamas informuoti VKS vadovą apie įtariamą neatitikties atvejį;

Kiti reikalavimai

- ji turi būti įsteigta valstybėje narėje arba trečiojoje valstybėje;
- ji turi turėti juridinio asmens statusą;
- ją gali sudaryti tik nariai, kurie gamybos veiklą vykdo geografiniu požiūriu arti vienas kito, toje pačioje valstybėje narėje;

Veiklos vykdytojų grupės ekologiškos produkcijos realizacija

- ji turi sukurti bendrą grupės pagaminamų produktų pardavimo sistemą

Vidaus kontrolės sistema (VKS)

Veiklos vykdytojų grupė turi sukurti vidaus kontrolės sistemą (VKS), kuri apimtų dokumentuotą kontrolės veiklos ir procedūrų rinkinį ir pagal kurią tam tikras nurodytas asmuo ar įstaiga būtų atsakingi už kiekvieno grupės nario atitikties šiam reglamentui tikrinimą.

Vidaus kontrolės sistema sudaro dokumentais nustatytos procedūros susijusios su:

- grupės narių registracija;
- vidaus patikrinimais vietoje, kurie apima kiekvieno grupės nario metinius fizinius vidaus patikrinimus vietoje ir visus papildomus rizika grindžiamus patikrinimus, kuriuos bet kuriuo atveju numato VKS valdytojas ir atlieka VKS inspektoriai;
- esamų grupės naujų narių patvirtinimu arba, atitinkamais atvejais, esamų narių naujų gamybos vienetų ar naujos veiklos patvirtinimu, kai gaunamas VKS valdytojo patvirtinimas remiantis vidaus patikrinimo ataskaita;
- VKS inspektorių mokymu, kuris turi vykti bent kartą per metus, ir prie kurio turi būti pridedamas dalyvių įgytų žinių įvertinimas;
- grupės narių mokymu apie VKS procedūras ir šio reglamento reikalavimus;
- dokumentų ir įrašų kontrole;
- priemonėmis, taikomomis vidaus patikrinimų metu nustatčius neatitikties atvejį, įskaitant tolesnius veiksmus dėl jų;

- vidaus atsekamumo sistema, kurią taikant galima nustatyti veiklos vykdytojų grupės bendroje prekybos sistemoje pristatytų produktų kilmę ir atsekti visus visų narių produktus visais etapais, pvz., gamybos, perdirbimo, paruošimo ar pateikimo rinkai, įskaitant kiekvieno grupės nario pelningumo įvertinimą ir kryžminį patikrinimą;

Veiklos vykdytojų grupės struktūra:

- **VKS vadovas**
- **VKS inspektorius** (vieną ar daugiau, kurie gali būti grupės nariai)
 - Vienas ar daugiau;
 - Inspektorais gali būti grupės nariai;
 - Inspektorių skaičius turi būti pakankamas ir proporcingas visų pirma grupės tipui, struktūrai, dydžiui, produktams, veiklai ir ekologinei gamybai.
 - Inspektorai turi būti kompetentingi produktų ir grupės veiklos atžvilgiu.
- **Nariai**

VKS vadovas:

- tikrina, ar kiekvienas grupės narys atitinka nustatytus kriterijus;
- užtikrina, kad kiekvienas narys ir grupė būtų sudarę rašytinį ir pasirašytą susitarimą dėl narystės, kuriuo rengia VKS procedūras ir atitinkamus dokumentus bei įrašus, juos atnaujina ir sudaro sąlygas VKS inspektoriams ir, kai tinkama, grupės nariams su jais susipažinti;
- sudaro grupės narių sąrašą ir jį nuolat atnaujina;
- paveda užduotis ir pareigas VKS inspektoriams;
- palaiko ryšius tarp grupės narių ir kompetentingos institucijos arba, atitinkamais atvejais, kontrolės institucijos ar kontrolės įstaigos, taip pat ir prašymų taikyti nukrypti leidžiančias nuostatas atveju;
- kasmet tikrina VKS inspektorių pareiškimus dėl interesų konflikto;

- sudaro vidaus patikrinimų tvarkaraštį ir užtikrina tinkamą jų atlikimą pagal VKS valdytojo tvarkaraštį;
- užtikrina tinkamus VKS inspektorių mokymus ir kasmet atlieka VKS inspektorių kompetencijos ir kvalifikacijos vertinimą;
- tvirtina naujus narius arba naujus gamybos vienetus arba esamų narių naują veiklą;
- priima sprendimus priemonių neatitikties atveju taikant VKS priemones, nustatytas dokumentuotomis procedūromis pagal g punktą, ir užtikrina tolesnius su tomis priemonėmis susijusius veiksmus;
- nusprendžia sudaryti subrangos sutartis dėl veiklos, įskaitant VKS inspektorių subrangos sutartis, ir pasirašo atitinkamas sutartis ar susitarimus.

VKS INSPEKTORIUS:

- atlieka grupės narių vidaus patikrinimus pagal VKS valdytojo nustatytą tvarkaraštį ir procedūras;
- pagal šabloną rengia vidaus patikrinimų ataskaitas ir per pagrįstą laikotarpį pateikia jas VKS valdytojui;
- gavęs paskyrimą į postą pateikia rašytinį ir pasirašytą pareiškimą dėl interesų konflikto ir kasmet jį atnaujina;
- dalyvauja mokymuose.

SVARBU:

- Kompetentingos institucijos arba atitinkamais atvejais kontrolės institucijos arba kontrolės įstaigos **panaikina sertifikatą visai grupei, jeigu** dėl nurodytos vidaus kontrolės sistemos struktūros ar veikimo trūkumų, visų pirma tuomet, kai taikant sistemą nepavyksta nustatyti atvejų, kai atskiri veiklos vykdytojų grupės nariai nesilaiko reikalavimų, daromas poveikis ekologiškų ir perėjimo prie ekologinės gamybos laikotarpio produktų atitiktčiai reikalavimams, arba tokiais atvejais nesiimama priemonių.

VKS trūkumais laikomi bent šie atvejai:

- narių arba gamybos vienetų, kurių veikla yra laikinai sustabdyta ir (arba) kurie yra pašalinti, produktų gaminimas, perdirbimas, paruošimas arba pateikimas į rinką;
- produktų, kuriuos ženklinant ar reklamuojant VKS valdytojas uždraudė naudoti nuorodą į ekologinę gamybą, pateikimas rinkai;
- naujų narių įtraukimas į narių sąrašą arba esamų narių veiklos pakeitimas nesilaikant vidaus patvirtinimo procedūros;
- atitinkamais metais neatliekamas grupės nario metinis fizinis patikrinimas vietoje;
- nenurodytas narių sąrašė, kurie nariai buvo sustabdyti ar atšaukti;
- dideli VKS inspektorių atliktų vidaus patikrinimų ir kompetentingos institucijos arba tam tikrais atvejais kontrolės institucijos ar kontrolės įstaigos oficialios kontrolės rezultatų skirtumai;
- dideli atitinkamų priemonių arba būtinų tolesnių veiksmų dėl neatitikties atvejo, kurį nustatė VKS inspektoriai arba kompetentinga institucija, arba tam tikrais atvejais kontrolės įstaigos kontrolės institucija, taikymo skirtumai;
- nepakankamas VKS inspektorių skaičius arba nepakankamos VKS inspektorių kompetencijos atsižvelgiant į grupės tipą, struktūrą, dydį, produktus, veiklą ir ekologinę gamybą